

**SCHELPEN VERZAMELEN IN MIDDEN-NOORWEGEN...
...IS DAT WEL DE MOEITE WAARD?**

door

Erik Veldhuis

Algemeen

Bij het schrijven van dit verzamelverslag was de titel snel gekozen. De vraag of het verzamelen in Midden-Noorwegen wel de moeite waard is, hield mij immers maanden tevoren al bezig. Het begon rond kerstmis 1995. Kennissen hadden ons hun camper te huur aangeboden. En de keuze viel direct op Noorwegen. Dit land is immers bij uitstek geschikt voor een campervakantie en al enkele jaren stond Noorwegen op het lijstje van landen die ik wilde bezoeken om schelpen te verzamelen. In dit gebied van Europa was ik immers nog nooit geweest en enkele artikelen hadden me gelokt om op zoek te gaan naar de noordelijke mariene schelpen van Europa. Uiteraard in de hoop weer de nodige nieuwe soorten aan mijn collectie te kunnen toevoegen.

Nadat ik oude Correspondentiebladen had doorgebladerd op zoek naar informatie over Noorwegen en een artikel in Vita Marina had gelezen, besloot ik maar eens een aantal NMV-leden te bellen om te vragen waar ik het beste kon verzamelen. Steeds opnieuw kwam naar voren dat ik naar Noord-Noorwegen moest voor de goede vindplaatsen. De eilandengroepen Lofoten en Vesteralen werden steeds genoemd. Ik bestudeerde de kaart van Noorwegen en ging aan het rekenen hoe lang een reis naar het noorden zou duren. Al snel kwam ik tot de conclusie dat de reisafstand voor deze vakantie wel eens veel te groot zou kunnen zijn. We zouden immers slechts 14 dagen in Noorwegen zijn en wilden wat meer zien dan alleen de E6 van Oslo naar Tromsø. Ook wilde ik de onderwaterfauna van dichtbij bekijken en enkele duiken maken.

Uiteindelijk besloten we eerst naar Strømsholmen te gaan om daar enkele duiken te maken, en vervolgens via Trondheim onze tocht noordwaarts te vervolgen. We zouden wel zien hoever we kwamen. Van 2 t/m 16 juli 1996 trokken we door Noorwegen. De verzamelvooruitzichten waren niet gunstig en ik hoopte er maar het beste van. Het is natuurlijk ook interessant om een gebied te bezoeken waarvan nog niet zoveel bekend is.

Het duiken

Het duikcentrum "Strømsholmen Sjøsportsenter" ligt ten zuiden van Kristiansund op een eiland dat deel uitmaakt van de "Atlantehavsveien", een reeks van eilanden die door middel van bruggen met elkaar verbonden zijn. Dit duikcentrum is uitstekend uitgerust en biedt tweemaal per dag de mogelijkheid om te gaan duiken. De duiken vinden plaats in het fjord of rond de eilanden voor de kust. De duikplaatsen zijn meestal binnen 10 minuten varen te bereiken.

Van onderwaterfoto's uit Noorwegen herinnerde ik me de vele meters zicht, maar dat bleek in juli tegen te vallen. Het zicht was er niet beter dan een dag goed zicht in de Oosterschelde. De eigenaar van het duikcentrum vertelde dat het in het voorjaar veel

beter is. Toch waren de duiken de moeite waard. Vooral de kelpwouden met hun vele levensvormen maakten indruk.

Eén van de specialiteiten bij het duikcentrum is het maken van een stroomduik, waarbij je door de stroming wordt meegesleurd door een enge doorgang tussen twee eilanden. Hier waren de rotsen volledig begroeid met dodemansduim, in zijn prachtige roze en rode kleuren.

In tegenstelling tot vele plaatsen elders in Europa, is het in Noorwegen o.a. toegestaan al duikende op onderwaterjacht te gaan. Dat heeft mij verbaasd, maar daardoor was ik wel in staat om tijdens het duiken te verzamelen. En dat was mooi meegenomen. Ik maakte een viertal duiken, op diepten variërend van 13 tot 23 meter.

Ook zou ik noordelijker nog duiken maken in Lysøysund, maar toen we daar aankwamen bleek ik de enige duiker te zijn. Drie dagen later zouden er meer duikers komen, maar daarop hebben we niet gewacht.

Het verzamelen

Hieronder wil ik een beschrijving geven van de plaatsen die ik bezocht.

Strømsholmen (4 en 5 juli)

Bij de informatie over het duiken heb ik al verteld waar dit eiland ligt. Strømsholmen biedt slechts één verzamelmogelijkheid en dat is gaan duiken bij het duikcentrum aldaar. De kust van het eiland bestaat geheel uit rots en er is geen enkele plek waar materiaal aanspoelt. Ook snorkelen heeft weinig zin, ten eerste is het er veel te koud om het enige tijd vol te kunnen houden en ten tweede is het zicht niet goed genoeg om vanaf de oppervlakte schelpen waar te nemen.

Gelukkig was ik in de gelegenheid vier duiken te maken en tijdens deze duiken heb ik kunnen verzamelen. We doken rond rotsen en op riffen. Deze waren tot zo'n tien meter diepte begroeid door kelp. Ik verzamelde o.a. de buikpotigen *Patella vulgata*, *Emarginula fissura*, *Margarites groenlandicus* en *Trivia arctica*. Van de tweekleppigen vond ik vooral losse kleppen, maar ook enkele doubletten, o.a. *Chlamys varia*, *Parvicardium ovale*, *Psammobia fervensis*, *Venus casina*, een juveniele *Arctica islandica*, *Dosinia exoleta*, *Hiatella arctica* en *Thracia papyracea*.

Tijdens de stroomduik vielen op de bodem tussen de eilanden vooral de grote doubletten op van *Paphia rhomboides*. Daarnaast verzamelde ik er levende exemplaren van *Calliostoma zizyphinum*, *Buccinum undatum* en *Modiolus modiolus*. Het lukte me helaas niet een groot exemplaar *Arctica islandica* los te maken.

In Strømsholmen verzamelde ik een losse klep van *Venus casina*. Volgens Tebble (1976) en Poppe & Goto (1993) komt deze soort voor tot Zuid-Noorwegen. Alleen Nordsieck vermeldt verspreiding tot Midden-Noorwegen. Naast deze klep verzamelde ik er nog één op het eiland Skjel (ten noorden van Trondheim). Dit zou erop kunnen wijzen dat deze soort inderdaad tot Midden-Noorwegen

voorkomt, maar het kan natuurlijk ook te maken hebben met de interpretatie over wat zuid en midden is.

Het totale aantal schelpen in Strømsholmen was niet zo groot, maar gelukkig was ik tijdens een tweetal duiken in staat redelijk gruis te verzamelen. Met dit gruis ben ik tot op de dag van vandaag in de weer. Met regelmaat ontdek ik weer andere soorten, zodat het verzamelen van schelpen in Midden-Noorwegen nog niet ten einde is. In een later stadium zal ik schrijven over deze gruisvondsten.

Søbstad (6 juli)

Het plaatsje Søbstad ligt midden op het eiland Averøy aan een fjord. Het eiland ligt ten zuid-westen van Kristiansund en vormt het eindpunt van de "Atlantehavsveien". Het plaatsje Søbstad is bekend omdat er zich op de rotsen prehistorische tekeningen bevinden. De parkeerplaats voor deze bezienswaardigheid ligt aan het fjord en bij eb valt hier een gedeelte droog. Hoewel deze strook klein is, is de afwisseling - bestaande uit rotsen, grote stenen, kiezelstrand en zandstrand - groot.

De stenen zijn begroeid met zeewier en daartussen leven diverse *Littorina's*, *Patella vulgata* en *Nucella lapillus*. Bij het schelpen rapen viel op dat er met grote regelmaat keverslakken (*Tonicella marmorea*) en *Acmaea testudinalis* op de schelpen zaten. De meest voorkomende schelpen waren *Venerupis senegalensis* en *Mya truncata*. In het gedeelte dat nog onder water stond zag ik ook nog vele schelpen liggen. Ik besloot de korte broek aan te trekken, zodat ik door het water kon waden. De temperatuur van het water was niet aangenaam, maar het was de moeite waard, want ik vond o.a. twee losse kleppen van *Chlamys islandicus*. Er was één soort die ik alleen bij deze vindplaats vond: *Chamelea gallina*.

Oksvoll (6 juli)

Op de landtong ten noorden van het Trondheimfjord ligt aan de weg (721) van Botngard naar Lysøysund het plaatsje Oksvoll. Als je het plaatsje voorbij rijdt kom je langs het Valsfjord. Hier ligt direct aan de weg een strandje dat mijn aandacht trok, omdat er opvallend veel schelpenzand lag. Toen ik langs de waterlijn liep, viel me op dat het strand eigenlijk volledig uit kiezelstenen bestond. Het vele schelpenzand, dat zelfs op hopen bijeen lag, deed me concluderen dat het er waarschijnlijk door vrachtwagens was gestort. Waar het oorspronkelijk vandaan komt heb ik niet kunnen achterhalen. Omdat er in het schelpenzand ook diverse kleine soorten zaten besloot ik een grote zak gruis mee te nemen. Ik ben er nog niet aan toegekomen dit gruis te onderzoeken. Op het strand zelf verzamelde ik slechts één grotere soort, namelijk doubletten van *Lucinoma boreale*.

Skjel (9 juli)

Zoals al vermeld kon ik in Lysøysund niet duiken. Met de eigenaar van het duikcentrum (Ankeret Lysøysund) sprak ik over het zogenaamde "seafood diving" en vroeg welke soorten schelpen zij opdoken voor consumptie. Het bleek vooral te gaan om *Pecten maximus*. Toen duidelijk werd dat het me vooral ging om het verzamelen van schelpen, vertelde hij dat er voor de kust een eilandje lag, Skjel, dat twee zandstranden heeft waarop altijd veel schelpen liggen. Nadat hij ons uitgelegd had hoe we er konden

komen, huurden we een bootje en kwamen na 20 minuten varen op het eilandje aan.

De strandjes lagen aan weerszijden van een natuurlijke "brug", die de twee delen van het eilandje verbond. Ze lagen inderdaad overvol schelpen. Langs de vloedlijn lagen gigantische hoeveelheden *Littorina littorea*, die ik levend aantrof op de rotsen. Beide strandjes hadden enkele soorten als kenmerk. *Modiolus modiolus* (mooie grote doubletten) vond ik uitsluitend aan de open-zee-zijde. Het strandje aan de fjord-zijde bevatte vooral *Cerastoderma edule*, *Mya truncata* en *Arenomya arenaria*. Opmerkelijk was ook dat ik alleen hier *Astartes* vond. Het waren de eerste voor mijn verzameling. Helaas had slechts één klepje van *Astarte sulcata*, nog het kenmerkende periostracum. Hoewel mij opviel dat de diverse klepjes nogal van vorm verschilden, kwam ik er thuis bij het determineren pas achter dat ik ook nog drie andere soorten verzameld had: *Astarte borealis*, *Astarte elliptica* en *Astarte montagui*.

Het verzamelen van *Buccinum undatum* viel niet mee. Er lagen er vele tientallen, maar deze waren alle beschadigd; waarschijnlijk door meeuwen. Ik vond ze namelijk ook hoog op de rotsen. Uiteindelijk vond ik één onbeschadigd exemplaar. Enkele soorten die ik tijdens mijn reis in Midden-Noorwegen alleen op dit eiland vond, zijn: *Littorina saxatilis*, *Aequipecten opercularis*, *Scrobicularia plana* en *Zirfaea crispata*.

Aglen (10 juli)

Dit plaatsje, behorend tot de gemeente Namsos, was het noordelijkste punt van onze rondreis. Op de camping trof ik een Duitser, die hier alleen ging duiken. Tijdens het duiken verzamelde hij van alles en nog wat voor consumptie. Van hem kreeg ik twee doubletten van *Pecten maximus*, die hij op ongeveer 30 meter diepte verzamelde. Verder waren er geen verzamelmogelijkheden.

Öysanden (11 juli)

Aan één van de zuidelijke uitlopers van het Trondheimfjord, de Gaulosen, ligt een twee kilometer lang zandstrand dat behoort tot de gemeente Melhus. Het aantal soorten op dit strand valt erg tegen. Er lagen vooral *Mytilus edulis*, juveniele *Arenomya arenaria* en *Nucella lapillus*. Ik nam uitsluitend *Macoma balthica* mee, omdat ik deze soort tijdens deze verzamelreis nog niet gevonden had.

Nawoord

De verzamelmogelijkheden in Midden-Noorwegen bleken inderdaad beperkt. Het was zeer moeilijk om plaatsten te vinden waar verzameld kon worden. Zo kreeg ik bijvoorbeeld de tip dat er in Kristiansund een strand moest zijn. Op de plattegrond van Kristiansund staan inderdaad drie stranden aangegeven. Ik heb een hele ochtend gezocht en er uiteindelijk maar één gevonden. Dit kiezelstrand was echter niet interessant, er was niets aangespoeld.

We hebben in totaal flink wat kilometers afgelegd langs de fjorden en kust. De in dit verslag genoemde vindplaatsen waren de enige verzamelmogelijkheden die ik gevonden heb. Als ik niet de mogelijkheid had gehad om te duiken en niet de tip van het

eilandje Skjel had gekregen was de verzamelreis vrijwel voor niets geweest.

Ik verzamelde in Midden-Noorwegen 54 soorten (1 keverslak, 14 buikpotigen en 39 tweekleppigen) met daartussen 11 nieuwe soorten voor mijn collectie. Dit aantal valt tegen, maar de gruisvondsten zijn nog niet meegeteld. Mijn speurwerk tot nu toe heeft al vele interessante vondsten opgeleverd, waarover ik later zal publiceren.

Als je alleen op stranden kunt verzamelen en niet beschikt over andere methoden (duiken, dreggen e.d.), is het nauwelijks mogelijk goed materiaal te verzamelen. Een verzamelreis naar Midden-Noorwegen is dan, in tegenstelling tot een vakantie in dit gebied met z'n schitterende afwisselende natuur en volop rust, de moeite niet waard.

Literatuur

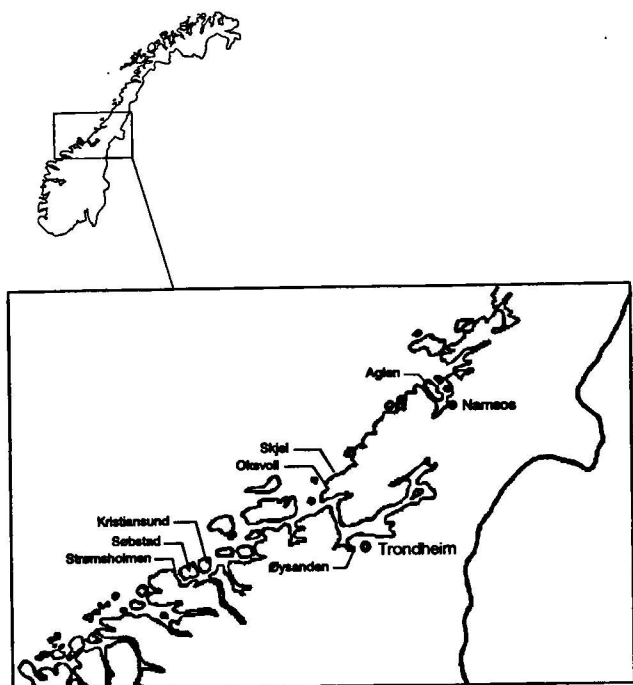
- Belle, R.A. van, 1983. De Europese Keverslakken. Vita Marina. tab. 8, pag. 9-132
- Goud, J., 1990. Noordzee-weekdieren: Gastropoda. Vita Marina. tab. 26, pag. 1-62
- Graham, A., 1988. Synopsis of the British Fauna 2. Molluscs: Prosobranch and Pyramidellid Gastropoda (Second E). E.J. Brill / Dr.W.Backhuys, Leiden
- Herschberg, J.B., 1992. Een malacologische kennismaking met Noord-Noorwegen. Vita Marina vol. 41, no. 3
- Møller Christensen, J., 1979. Schelpen. by W.J. Thieme, Zutphen
- Nordsieck, F., 1969. Die europäischen Meeresmuscheln (Bivalvia). Gustav Fischer Verlag, Stuttgart
- Nordsieck, F., 1968. Die europäischen Meeres-Gehäuseschnecken (Prosobranchia). Gustav Fischer Verlag, Stuttgart
- Poppe, G.T. & Y. Goto, 1991. European Seashells - vol. 1. Verlag Christa Hemmen, Wiesbaden
- Poppe, G.T. & Y. Goto, 1993. European Seashells - vol. 2. Verlag Christa Hemmen, Wiesbaden
- Tebble, N., 1976. British Bivalve Seashells. Her Majesty's Stationery Office, Edingburgh
- Wagner, H.P.. Review of the European Pectinidae. Vita Marina vol. 41, no. 1
- Ziegelmeier, E., 1973. Die Schnecken (Gastropoda Prosobranchia) der deutschen Meeresgebiete und brackigen Küstengewasser. Biologische Anstalt Helgoland, Hamburg
- Ziegelmeier, E., 1974. Die Muscheln (Bivalvia) der deutschen Meeres-gebiete. Biologische Anstalt Helgoland, Hamburg

Soortenlijst

(Vindplaatsen achter de soort: 1 = Strømsholmen; 2 = Søbstad/Averøy; 3 = Oksvoll; 4 = Skjel/Lyføysund; 5 = Aglen; 6 = Oysanden/Melhus)

<i>Tonicella marmorea</i> (Fabricius,1780)	[2,4]
<i>Patella vulgata</i> L.,1758	[1,2,4]
<i>Acmaea testudinalis</i> (Muller,1776)	[2,4]
<i>Emarginula fissura</i> (L.,1758)	[1]
<i>Calliostoma zizyphinum</i> (L.,1758)	[1]
<i>Gibbula cineraria</i> (L.,1758)	[2,4]
<i>Margarites groenlandicus</i> (Gmelin,1790)	[1]
<i>Bittium reticulatum</i> (Da Costa,1778)	[4]
<i>Turritella communis</i> Risso,1826	[4]
<i>Littorina littorea</i> (L.,1758)	[2,4]
<i>Littorina obtusata</i> (L.,1758)	[2,4]
<i>Littorina saxatilis</i> (Olivi,1792)	[4]
<i>Trivia arctica</i> (Pulteney,1799)	[1]
<i>Buccinum undatum</i> (L.,1758)	[1,4]
<i>Nucella lapillus lapillus</i> (L.,1758)	[2,4]
<i>Nucula nucleus</i> (L.,1758)	[1]
<i>Mytilus edulis</i> L.,1758	[2,4]
<i>Modiolus modiolus</i> (L.,1758)	[1,2,4]
<i>Pecten maximus</i> (L.,1758)	[5]
<i>Aequipecten opercularis</i> (L.,1758)	[4]
<i>Camptonectes striatus</i> (O.F.Muller,1776)	[1]
<i>Chlamys islandica</i> (Muller,1776)	[2,4]
<i>Chlamys varia</i> (L.,1758)	[1,2]
<i>Chlamys distorta</i> (Da Costa,1778)	[1]
<i>Pododesmus squama</i> (Gmelin,1791)	[1,4]
<i>Lima hians</i> (Gmelin,1791)	[1]
<i>Limea loscombi</i> J.Sowerby,1823	[1]
<i>Lucinoma boreale</i> (L.,1767)	[1,2,3,4]
<i>Thyasira flexuosa</i> (Montagu,1803)	[1]
<i>Astarte borealis</i> Schumacher,1817	[4]
<i>Astarte elliptica</i> (Brown,1827)	[4]
<i>Astarte montagui</i> (Dillwyn,1817)	[4]
<i>Astarte sulcata</i> (Da Costa,1778)	[4]
<i>Parvicardium exiguum</i> (Gmelin,1791)	[2]
<i>Parvicardium ovale</i> (Sowerby,1841)	[1]
<i>Cerastoderma edule</i> L.,1758	[4]
<i>Ensis arcuatus</i> (Jeffreys,1865)	[2,4]
<i>Macoma balthica</i> (L.,1758)	[6]
<i>Macoma calcarea</i> (Gmelin,1790)	[4]
<i>Psammobia fervensis</i> (Gmelin,1791)	[1]
<i>Scrobicularia plana</i> (Da Costa,1778)	[4]
<i>Arctica islandica</i> (L.,1767)	[1,4]
<i>Venus casina</i> (L.,1758)	[1,4]
<i>Chamelea gallina</i> (L.,1758)	[2]
<i>Clausinella fasciata</i> (Da Costa,1778)	[1]
<i>Timoclea ovata</i> (Pennant,1777)	[1]
<i>Dosinia exoleta</i> (L.,1758)	[1,4]
<i>Paphia rhomboides</i> (Pennant,1777)	[1]
<i>Venerupis senegalensis</i> (Gmelin,1791)	[2,4]
<i>Mya truncata</i> L.,1758	[1,2,4]
<i>Arenomya arenaria</i> (L.,1758)	[2,4]
<i>Hiatella arctica</i> (L.,1767)	[1,2,4]
<i>Zirfaea crispata</i> (L.,1758)	[4]
<i>Thracia papyracea</i> (Poli,1795)	[1]

Vindplaatsen in Midden Noorwegen 1996 (Hoort bij: Veldhuis,
Schelpen verzamelen in Noorwegen...etc.)

Strandjes op het eiland Skjell.